

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1941

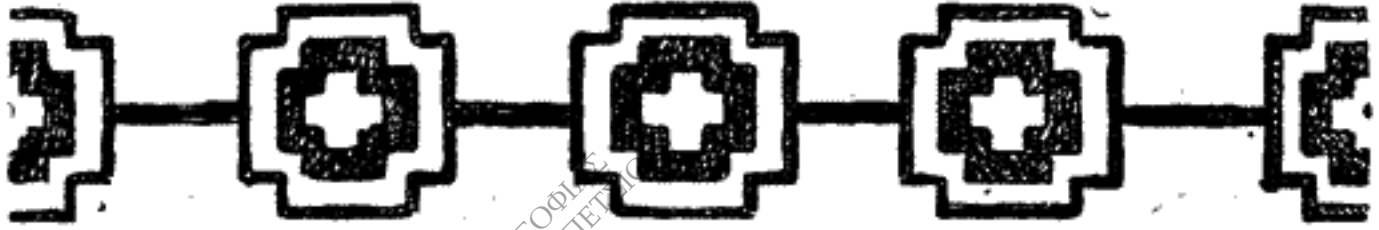
ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",

38 — ΣΤΑΔΙΟΥ — 38

ΑΘΗΝΑΙ

RABINDRANATH TAGORE

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ*

Τό νά ζή κανένας σέ τέλεια καλωσύνη είναι τό νά νιώσῃ τή ζωή του μέσα στό άπέραντο. Αὐτή εἶν' ἡ πιό πλατεία θεώρηση τῆς ζωῆς πού μπορούμε νάχουμε μέ τήν ἔμφυτή μας δύναμη τῆς ἠθικῆς θεώρησης τῆς ὀλότητας τῆς ζωῆς. Καί ἡ διδαχὴ τοῦ Βουδδα εἶναι νά καλλιιεργήσουμε αὐτή τήν ἠθική δύναμη στό ὑψηλότερο σημεῖο, νά ξέρουμε δηλαδή πῶς τό πεδίο τῶν ἐνεργειῶν μας δέν εἶναι δεμένο στό ἐπίπεδο τοῦ περιορισμένου ἐαυτοῦ μας. Τοῦτο εἶναι τό ὄραμα τῆς οὐράνιας βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Ὃταν φτάσουμε σ' ἐκείνη τήν παγκόσμια ζωή, πού εἶναι ἡ ἠθική ζωή, λευτερονόμαστε ἀπ' τούς δεσμούς τῆς εὐχαρίστησης καί τοῦ πόνου, καί ἡ θέση, πού κενώνεται ἀπ' τό ἐγώ μας, γεμίζει μέ μιᾶ ἀνέκφραστη χαρά πού ἀναβλύζει ἀπό ἀμέτρητη ἀγάπη. Σ' αὐτή τήν κατάσταση, ἡ ἐνέργεια τῆς ψυχῆς ὄλο καί μεγαλώνει. Μονάχα πού τό ἐλατήριο τῆς δυνάμεις τῆς δέ βρῖσκεται μέσα στις ἐπιθυμίες τῆς, ἀλλά μέσα στή χαρά τῆς. Αὐτό εἶναι τό Karma-Yoga τοῦ Gita, ὁ τρόπος νά γίνεσ' ἕνα μέ τήν ἀπέραντη ἐνέργεια ἀσκώντας τό ἔργο τῆς ἀφιλόκερδης καλωσύνης. Ὃταν ὁ Βουδδας μελετοῦσε τόν τρόπο πού θά λευτερωθῇ ἡ ἀνθρωπότητα ἀπ' τή σκλαβιά τῆς δυστυχίας, ἔφτασε σ' αὐτή τήν ἀλήθεια: ὅτι ὅταν ἕνας ἀνθρώπος τελειωθῇ μέ τό νά διαλύσῃ τό ἀτομικό στό παγκόσμιο, λευτερώνεται ἀπ' τὰ δεσμά τοῦ πόνου.

* Ἀς ἐξετάσουμε τό σημεῖο αὐτό πληρέστερα.

Ἕνας μαθητής μου μοῦ διηγόταν κάποτε τήν περιπέτειά του σέ μιᾶ καταιγίδα καί παραπονιόταν γιατί ὄλη τήν ὥρα στενοχωριόταν ἀπ' τό αἶσθημα πῶς αὐτή ἡ μεγάλη φασαρία στή φύση τοῦ συμπεριφέρονταν σά νά μὴν ἦταν αὐτός κάτι τί παραπάνω ἀπό μιᾶ χούφτα σκόνη. Ἦταν μιᾶ χωριστὴ προσωπικότητα μέ θέληση δική του καί δέν εἶχε ὡστόσο τήν παραμικρὴ ἐπίδραση σ' ὅ,τι συνέβαινε.

Εἶπα: « Ἀν ὁ λόγος τῆς ἀτομικότητός μας θά ἔπρεπε νά παρεκκλίνῃ τὴ φύση ἀπ' τό ὁδόμο τῆς, τότε τὰ άτομα θάταν ἐκείνα πού θά ὑπέφεραν τό περισσότερο ».

Ἄλλά ἐπέμεινε στήν ἀμφιβολία του, λέγοντας πῶς ὑπῆρχε τοῦτο τό γεγονός, πού

δέν ἔπρεπε ν' ἀγνοῆται — τό αἶσθημα τοῦ εἶμαι. Τό « ἐγώ » μέσα μας ζητάει μιᾶ σχέση πού τοῦ ἀνήκει.

Ἄπάντησα πῶς ἡ σχέση τοῦ « ἐγώ » εἶναι δεμένη μέ κάτι πού εἶναι τό « μὴ ἐγώ ». Ἔτσι, πρέπει νά ἔχουμε ἕνα μέτρο, πού νά εἶναι κοινὸ καί γιὰ τὰ δύο, καί πρέπει νάμιαστε ἀπόλυτα βέβαιοι πῶς εἶναι τό ἴδιο στό « ἐγώ », καθὼς εἶναι στό « μὴ ἐγώ ».

Αὐτό εἶναι ἐκεῖνο πού πρέπει νά ξαναιπωθῇ ἔδῳ.

Πρέπει νά συγκρατήσουμε στό μυαλό μας πῶς ἡ ἀτομικότητά μας ὠθεῖται ἀπ' τὴ φύση τῆς νά ψάχνῃ γιὰ τό παγκόσμιο. Τό σῶμα μας μοναχά μπορεῖ νά πεθάνῃ, ἀν προσπαθήσῃ νά φάῃ τὴν οὐσία του, καί τό μάτι μας χάνει τό νόημα τῆς λειτουργίας του ὅταν μπορῇ νά βλέπῃ μοναχά τόν ἑαυτό του. Ἀκριβῶς ὅπως ξέρουμε πῶς ὅσο πιό δυνατὴ εἶν' ἡ φαντασία μας, τόσο πιό λιγώτερο εἶναι ἀπλῶς φανταστικὴ καί βρῖσκεται σέ μεγαλύτερη ἄρμονία μέ τὴν ἀλήθεια. Ἔτσι, βλέπουμε ὅτι, ὅσο πιό ζωηρὴ εἶναι ἡ ἀτομικότητά μας, τόσο πιό πολὺ πλαταίνει πρὸς τό παγκόσμιο. Γιατί τό μεγαλεῖο μιᾶς προσωπικότητας δέ βρῖσκεται σ' αὐτή τὴν ἴδια, ἀλλὰ στό περιεχόμενό τῆς, πού εἶναι παγκόσμιο. Τό βάθος μιᾶς λίμνης δέν κρίνεται ἀπ' τό μέγεθος τῆς κοιλότητάς τῆς, ἀλλ' ἀπὸ τό βάθος τοῦ νεροῦ τῆς.

Ἔτσι, ἀν εἶναι σωστὸ πῶς ἡ φύση ποθεῖ τὴν ἀλήθεια καί πῶς ἡ προσωπικότητά μας δέν μπορεῖ νά ναι εὐτυχῆς μ' ἕνα φανταστικὸ σύμπαν τῆς δικῆς τῆς δημιουργίας, τότε εἶναι φανερὰ καλύτερο γι' αὐτὴν πού ἡ θέλησή μας μπορεῖ νά ἀντιμετωπίζη τὰ πράγματα μόνο μέ τό νά ἀκολουθῇ τὸ νόμο τους καί πού δέν μπορεῖ νά τὰ πλάθῃ ὅπως τῆς ἀρέσει.

Τούτη ἡ ἀλύγιστη σιγουριά τῆς πραγματικότητας κάποτε ξεπερνᾷ τὴ θέλησή μας καί πολὺ συχνὰ μᾶς οδηγεῖ στήν καταστροφή. Ἔτσι ὅπως ἡ στερεότητα τῆς γῆς χτυπάει διαρκῶς τό παιδάκι πού πέφτει καθὼς μαθαίνει νά περπατᾷ. Ὡστόσο, αὐτὴ ἡ σκληρότητα πού τό χτυπάει εἶναι ἐκείνη ἡ ἴδια πού τό κάνει νά περπατᾷ. Μιᾶ φορᾶ, περνώντας κάτω ἀπὸ μιᾶ γέφυρα, τό κατάρτι μου κόλλησε σέ μιᾶ δοκὴ τῆς γέφυρας. Ἄν μοναχά γιὰ ἕνα λεπτό

(*) Συνέχεια ἀπὸ τό προηγούμενο καί τέλος.

το κατάρτι λύγιζε ένα-δυό πόντους ή η γέφυρα άνασηκωνόταν σα μιá γάτα που камπουριάζει ή αν ο ποταμός κατέβαζε λίγο τα νερά του, όλα θάταν καλά για μένα. Άλλά δεν πρόσεξαν την άμηχανία μου. Κι' όμως γι' αυτόν ακριβώς το λόγο εγώ μόρεσα να ταξιδέψω, γιατί άλλιώς, αν δέ γίνονταν έτσι, ούτε τον ποταμό θά ήταν δυνατό να χρησιμοποιήσω όταν το ρεύμα ήταν ενάντιο, ούτε να ταξιδέψω μέσα σ' αυτόν με τη βοήθεια του καταρτιού, ούτε όταν το ρεύμα του ήταν αντίθετο θά μπορούσα να εμπιστευώμαι στη γέφυρα.

Τá πράγματα είναι αυτά που είναι και πρέπει να τα μάθουμε, αν θάχουμε να κάνουμε μαζί τους. Η γνώση τους είναι δυνατή γιατί ή έπιθυμία μας δεν είναι νόμος τους. Αυτή ή γνώση είναι μιá χαρά για μäs, γιατί ή γνώση είν' ένα άπ' τα κανάλια της σχέσης μας με τα πράγματα έξω από μäs. Είναι το να τα κάνουμε δικά μας κι' έτσι να πλαταίνουμε τα όρια του έγώ μας.

Σε κάθε βήμα πρέπει να υπολογίζουμε τους άλλους παρά τους έαυτούς μας. Γιατί μοναχά στο θάνατο είμαστε μόνοι.

Ένας ποιητής είν' ένας άληθινός ποιητής όταν μπορη να κάνη την προσωπική του ιδέα εύχάριστη για όλους τους ανθρώπους, πρῶγμα που δέ θάταν δυνατό να το κάνη, αν δεν είχε ένα κοινό μέσο για όλο του το άκροατήριο. Αυτή ή κοινή γλώσσα έχει το δικό της νόμο, που ο ποιητής πρέπει ν' ανακαλύψη και ν' ακολουθήση, πράγμα που άμα κάνη, γίνεται άληθινός και κερδίζει την ποιητική άθανασία.

Βλέπουμε, λοιπόν, πώς ή άτομικότητα του ανθρώπου δεν είναι ή μεγαλύτερή του άληθεια. Υπάρχει μέσα του εκείνο που είναι παγκόσμιο. Άν είχε γίνει για να ζήση σ' έναν κόσμο, όπου το δικό του έγώ θά ήταν ο μόνος παράγοντας που θάπρεπε να λογαριάζεται, αυτό θά του ήταν ή χειρότερη φυλακή που θά μπορούσε να φανταστή. Γιατί ή βαθύτερη χαρά του ανθρώπου είναι όλο και να μεγαλώνη με την όλο και πιό μεγάλη ένωση του με το Πάν. Αυτό, καθώς είδαμε, θάταν άδύνατο, αν δεν υπήρχε νόμος κοινός για όλα. Γινόμαστε μεγάλοι και νιώθουμε το παγκόσμιο πνεύμα μονάχα όταν ανακαλύψουμε το νόμο και τον ακολουθήσουμε. Γιατί ως τότε, έπειδη οι άτομικές μας έπιθυμίες συγκρούονται με τον παγκόσμιο νόμο, πονάμε και δεν αξίζουμε τίποτα.

Ήταν μιá έποχή όπου προσευχόμαστε για ειδικές παραχωρήσεις, περιμέναμε πώς οι νόμοι της φύσης μπορούσαν να σταματήσουν για την άνεσή μας. Άλλά τώρα ξέρουμε περισσότερα. Ξέρουμε πώς δεν μπορούμε να παραμερίσουμε το νόμο, και σ' αυτή τη γνώση γινήκαμε δυνατοί. Γιατί αυτός ο νόμος δεν είναι κάτι χωριστό από μäs είναι δικό μας. Η παγκόσμια δύναμη, που

φανερώνεται στον παγκόσμιο νόμο, είναι μιá με τη δική μας δύναμη. Θα μäs έμποδίση όπου είμαστε μικροί, όπου είμαστε αντίθετοι στη φορά των πραγμάτων. Μά θά μäs βοηθήση εκεί που είμαστε μεγάλοι, εκεί που είμαστε ένωμένοι με το Πάν. Έτσι, με τη βοήθεια της έπιστήμης, μαθαίνοντας περισσότερα για τους νόμους της φύσης, κερδίζουμε σε δύναμη' τείνουμε να κερδίσουμε ένα παγκόσμιο σώμα. Το όργανό μας της δράσης, το όργανό μας της μετακίνησης, ή φυσική μας δύναμη, παίρνουν παγκόσμια έκταση. Ο άτμός και ο ήλεκτρισμός γίνονται μūs και νεύρα μας.

Έτσι βλέπουμε πώς ακριβώς καθώς σ' όλη την έκταση του οργανισμού του σώματός μας υπάρχει μιá άρχή της σχέσης που με τη δύναμή της μπορούμε να ονομάσουμε όλόκληρο το σώμα δικό μας και μπορούμε σαν τέτοιο να το χρησιμοποιήσουμε, έτσι και σ' όλη την έκταση του σύμπαντος υπάρχει αυτή ή άρχή της άδιάκοπης σχέσης με την ενέργεια. Και σ' αυτή την έποχή της έπιστήμης ή προσπάθειά μας είναι να θεμελιώσουμε την άπαίτησή μας στο παγκόσμιο έγώ μας. Ξέρουμε πώς όλη μας ή φτώχεια και τα βάσανά μας οφείλονται στην άνικανότητά μας να πραγματοποιήσουμε αυτή τη νόμιμη άπαίτησή μας. Πραγματικά, δεν υπάρχει όριο στις δυνάμεις μας, γιατί δεν είμαστε έξω από την παγκόσμια δύναμη που είναι ή έκφραση του παγκόσμιου νόμου. Πλησιάζουμε να υπερπηδήσουμε την άρρώστεια και το θάνατο, να νικήσουμε τον πόνο και τη φτώχεια. Γιατί με την έπιστημονική γνώση τείνουμε να έννοήσουμε το παγκόσμιο στην φυσική όψη του. Και καθώς προσδεύουμε, βρίσκουμε πώς ο πόνος, ή άρρώστεια και ή φτώχεια της δύναμης δεν είν' άπόλυτα, άλλ' είναι ή έλλειψη της προσαρμογής του άτομικού μας έγώ με το παγκόσμιο έγώ αυτή που τα γεννά.

Το ίδιο συμβαίνει και με την πνευματική ζωή μας. Όταν ο άτομικός μέσα μας άνθρωπος βρίσκεται σ' αντίθεση με το νόμιμο κανόνα του παγκόσμιου ανθρώπου, γινόμαστε ήθικά μικροί και πρέπει να υποφέρουμε. Σε μιá τέτοια κατάσταση, οι έπιτυχίες μας είναι οι μεγαλύτερες μας άποτυχίες και ή καλύτερη έκπλήρωση των έπιθυμιών μας μäs κάνει φτωχότερους. Έπιθυμούμε ειδικά κέρδη για τους έαυτούς μας, θέλουμε να χαρούμε προνόμια που κανένας άλλος να μην τα μοιράζεται μαζί μας. Άλλά κάθε τι που είναι άπόλυτα ειδικό πρέπει να διατηρη ή ένα συνεχή άγώνα με ό,τι είναι γενικό. Σε μιá τέτοια κατάσταση έμφύλιου πολέμου ο άνθρωπος ζή πάντοτε πίσω από όδοφράγματα, και σε κάθε πολιτισμό, που είναι έγωϊστικός, τα σπίτια μας δεν είναι τ' άληθινά μας σπίτια, άλλά οι τεχνητοί φραγμοί γύρω μας. Κι' όμως παραπονιόμαστε πώς δεν είμα-

στε εύτυχείς, σά νά ὑπῆρχε κάτι συμφυές μέ τή φύση τῶν πραγμάτων γιά νά μᾶς κάνη δυστυχείς. Τό παγκόσμιο πνεῦμα περιμένει νά μᾶς στεφανώσῃ μέ τήν εὐτυχία, ἀλλά τό ἀτομικό μας πνεῦμα δέ θά τό δεχότανε. Ἡ ζωή τοῦ ἐγῶ εἶν' ἐκείνη πού δημιουργεῖ τίς ἀντιθέσεις καί τίς περιπλοκές παντοῦ, ἀναστατώνει τήν κανονική ἰσορροπία τῆς κοινωνίας καί γεννᾷ δυστυχίες κάθε εἴδους. Φέρνει τά πράγματα σέ τέτοιο δύσκολο σημεῖο, ὥστε γιά νά συγκρατήσουμε τήν τάξη πρέπει νά δημιουργήσουμε τεχνητές κατασταλτικές δυνάμεις καί οργανωμένες μορφές τυραννίας καί ν' ἀνεχθοῦμε καταχθόνιους θεσμούς ἀνάμεσά μας, ὅπου σέ κάθε στιγμή ἡ ἀνθρωπότητα ταπεινώνεται.

Εἶδαμε πῶς γιά νά γίνουμε δυνατοί πρέπει νά ὑποταχθοῦμε στούς νόμους τῶν παγκοσμίων δυνάμεων καί νά ἐννοήσουμε στήν πράξη πῶς εἶναι δικοί μας. Ἔτσι, γιά νά γίνουμε εὐτυχείς πρέπει νά ὑποτάξουμε τήν ἀτομική μας θέληση στήν κυριαρχία τῆς παγκόσμιας θέλησης καί νά νοιώσουμε πραγματικά πῶς εἶναι ἡ δική μας θέληση. Ὄταν φτάσουμε ἐκείνη τήν κατάσταση, ὅπου ἡ προσαρμογή μέσα μας τοῦ πεπερασμένου μέ τό ἀπέραντο ἔγινε τέλεια, τότε ὁ πόνος ὁ ἴδιος γίνεται μιᾶ πολύτιμη περιουσία. Γίνεται ἕνας μετρικός κανόνας, μέ τόν ὁποῖο μετράμε τήν ἀληθινή ἀξία τῆς χαρᾶς μας.

Τό πιό σπουδαῖο δίδαγμα πού μπορεῖ ὁ ἀνθρώπος νά βγάλῃ ἀπ' τή ζωή του εἶναι ὅχι πῶς ὑπάρχει πόνος σ' αὐτόν τόν κόσμο, ἀλλά πῶς ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτόν νά τόν γυρίσῃ πρὸς ὄφελός του, νά τόν μετατρέψῃ σέ χαρά.

Αὐτό τό δίδαγμα δέ χάθηκε ὀλότελα γιά μᾶς, καί δέν ὑπάρχει ζωντανός ἀνθρώπος πού θάθελε νά στερηθῇ ἀπ' τό δικαίωμά του νά ὑποφέρει τόν πόνο, γιατί αὐτό εἶναι τό δικαίωμά του ὡς ἀνθρώπου. Μιά μέρα, ἡ γυναίκα ἐνός φτωχοῦ ἀγρότη μοῦ παραπονέθηκε πικρά πῶς τό μεγαλύτερό της ἀγόρι θά τῷ στελναν μακρὰ, σ' ἕνα πλούσιο συγγενικό σπίτι, γιά κάμποσο καιρό.

Τό παράπονό της ἦταν ὁ σιωπηρὸς εὐγενῆς σκοπός, πού προσπαθοῦσε νά τήν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τή στενοχώρια πού τῆς ἔδινε τό πληγμα, γιατί τῆς μητέρας ὁ πόνος εἶναι ἀτομικός μέ τό ἀναπαλλοτρίωτο δικαίωμα τῆς ἀγάπης καί δέν ἦταν διατεθειμένη νά τό παραδώσῃ σέ καμμιά προταγή τῆς σκοπιμότητας. Ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία δέν συνίσταται στήν ἀποφυγή τῆς στενοχώριας. Ἐλευθερία εἶναι νά δεχτῇ κανεὶς τίς στενοχώριες γιά τό δικό του καλό, νά κάνῃ τή στενοχώρια ἕνα στοιχεῖο στή χαρά του. Αὐτό μπορεῖ νά γίνῃ μόνο ὅταν καταλάβουμε πῶς τό ἀτομικό ἐγῶ μας δέν εἶναι τό ὑψηλότερο νόημα τῆς ὑπαρξῆς μας, ὅτι μέσα μας ἔχουμε τόν παγκόσμιο ἀνθρώπο, πού εἶν' ἀθάνατος, πού δέ φοβᾶται τό θάνατο ἢ τὰ βάσανα, καί πού βλέπει τόν πόνο σά μιᾶν ἄλλη μορφή τῆς χαρᾶς. Αὐτός πού τό ἐνοιώσε τοῦτο ξέρεῖ πῶς γιά μᾶς τὰ ἀτελῆ ὄντα ὁ πόνος εἶναι ὁ ἀληθινός μας θησαυρός κ' ἐκείνο πού μᾶς ἔχει κάνει μεγάλους καί ἀξιούς νά καθίσουμε πλάϊ στό τέλειο. Ὅποιος τό ἐνοιώσε αὐτό, ξέρεῖ πῶς δέν εἴμαστε ζητιάνοι, ξέρεῖ πῶς πρέπει νά πληρωθῇ τ' ἀκριβότερο νόμισμα γιά κάθε τί πολύτιμο πού ὑπάρχει σ' αὐτή τή ζωή, γιά τή δύναμή μας, γιά τή σοφία μας, γιά τήν ἀγάπη μας. Ξέρεῖ πῶς στόν πόνο συμβολίζεται ἡ ἀπέραντη πιθανότητα τῆς τελειότητας, τό αἰώνιο ξεδίπλωμα τῆς χαρᾶς. Καί ὁ ἀνθρώπος, πού χάνει ὅλη τή χαρά μέ τό νά δέχεται τόν πόνο, βυθίζεται κάτω καί κάτω στό χαμηλότερο βάθος τῆς φτώχειας καί τοῦ ἐξευτελισμοῦ. Μονάχα ὅταν ἐπικαλούμεθα τή δύναμη τοῦ πόνου γιά τήν ἀτομική μας ἱκανοποίηση, γίνεται αὐτός κάτι τό κακό καί μᾶς ἐκδικεῖται γιά τήν προσβολή πού τοῦ ἔγινε, τινάζοντάς μας μέσα στή δυστυχία. Γιατί ὁ πόνος εἶναι ἡ ἐστιάδα παρθένα, ἀφιερωμένη στήν ὑπηρεσία τῆς ἀθάνατης τελειότητας, καί ὅταν πάρῃ τήν πραγματική της θέση μπρὸς στό βωμό τ' ἀπέραντου, τραβάει τό μαῦρο της πέπλο καί γυμνώνει τό πρόσωπό της στό θεατῆ σά μιᾶ ἀποκάλυψη τῆς χαρᾶς.

Μεταφρ. ΜΑΡΙΑ Γ. ΚΥΡΙΑΖΗ

ΚΑΛΩΣΥΝΗ

Ψηλά, στίς πιό ψηλές κορφές
οἱ πεινασμένες μου ματιές
γυρέβουν κάτι,
μά πάντα πίσω του γυρνᾷ
ὡς τήν ψυχὴ καί μέ πονᾷ
ἀδειο τό μάτι.

Καί ρίχνω κάτου πρὸς τή γῆ
τά μάτια μου μέ συλλογὴ
καί μέ γαλήνη
κι' ἀπ' τό χορτάρι της τ' ἀπλό
πέρνει τό μάτι μου σκοπό
καί καλωσύνη.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ